

Magyar Szó	Hétvége	
LXVII. évf.	2010. 11. 13–14.	01.,–14.

A megbékélés labirintusa

Kijelölték a szerb–magyar vegyes bizottság hazai tagjait is

A Magyar Tudományos Akadémia a vegyes bizottság élére **dr. Glatz Ferenc** akadémikust, történészt nevezte ki, aki az MTA elnöke volt három mandátumon keresztül. Glatz Ferenc a Magyar Szónak elmondta, hogy a megbékélést kezdeményező programot ő maga írta, és ezt elfogadta a Magyar Köztársaság elnöke is.

– Amikor Tadić elnök Magyarországon járt, akkor átadtuk neki a magyar részről megalakult bizottság listájával együtt azt a programot is, amelyet én írtam meg. Eddig azért nem tudtunk semmit csinálni, mert nem volt testvérbizottság – mondta a vegyes bizottság magyar elnöke.

Dr. Vojislav Stanovčić, a Szerb Tudományos Akadémia tagja, a vegyes bizottság szerbiai elnöke lapunknak elmondta, hogy őt májusban nevezték ki, és igencsak meglepődött azon, hogy őt választották erre a posztra.

A Szerb Tudományos Akadémia történelmi osztálya ajánlására a bizottság tagja lett többek között **Zvonimir Golubović** történész, **Pál Tibor** történész, **Ózer Ágnes**, az Újvidéki Városi Múzeum főtanácsosa, **Sofija Tomik** történész, **Dragoljub Živković** történész, **Drago Njegovan**, a Vajdasági Múzeum igazgatója és Slobodan Marković történész is.

Bővebben a Hétvégében

A megbékélés labirintusa

Kijelölték a szerb-magyar vegyes bizottság hazai tagjait is – Dr. Glatz Ferenc és dr. Vojislav Stanovčić, a második világháborús atrocitások kutatói nyilatkoznak a Magyar Szónak

A Kárpát-medence népeinek történelme összefonódott az évek folyamán, attól eltekintve, hogy néha egy országban, néha pedig határokkal szabdalt térségben éltek egymás mellett. Ez az együttélés sokszor békés együttélést és fejlődést jelentett, voltak azonban olyan időszakok is, amikor összetűzésekre került sor egyes népcsoportok között. A népek közötti megbékélés, a sérelmek és bántódások leltisztázása az előfeltétele annak, hogy a Kárpát-medence térsége és lakói egy fejlett, jobb életet biztosító régiót alkossanak.

Úgy tűnik, a szerbiai lelkekben elkezdtek olvadni a jégcsapok, megkezdtek a második világháborúban elkövetett atrocitások során meggyilkolt emberek sírjainak a feltárását, és egy szerb-magyar vegyes bizottság felállításáról is döntés született, amely megpróbálja közösen felkutatni és nyilvánosságra hozni a mindkét részről elkövetett bűntetteket.

A Magyar Tudományos Akadémia a vegyes bizottság élére **Dr. Glatz Ferenc** akadémikust, történészt nevezte ki, aki az MTA elnöke volt három mandátumon keresztül. Glatz Ferenc a Magyar Szónak elmondta, hogy a megbékélést kezdeményező programot ő maga írta, és ezt elfogadta a Magyar Köztársaság elnöke is.

– Amikor Magyarországon járt Tadić elnök, akkor átadtuk neki a magyar részről megalakult bizottság listájával együtt azt a programot is, amelyet én írtam meg. Mi eddig azért nem tudunk semmit sem csinálni, mert nem voltak testvér-bizottságok. Vártuk a Szerb Tudományos Akadémia javaslatát, ami máig nem jutott el hivatalosan hozzám. Persze megvan nekem a lista, de ez nem hivatalos.

■ **Hogyan néz ki a program, amit önként állítottak össze?**

– Mi ezt úgy állítottuk össze, hogy ennek a bizottságnak a fő feladata egyrészt a második világháborús események feltárása Vajdaságban, egy forrásgyűjtés megvalósítása. Másrészt a bizottság feladata lesz a szerb-magyar levéltári kutatások és visszaemlékezések gyűjtésének a biztosítása is. Különösen fontos feladatnak tartjuk azt, hogy a szerb-magyar kapcsolatok, mind történelmileg, mind politikailag a Vajdaság multikulturális környezetében legyenek értelmezhetőek.

Itt nemcsak szerb-magyar kapcsolatokról van szó, hanem szerb-horvát, szerb-német és más, nemzetek közötti kapcsolatokról is. Nagyon fontosnak tartjuk azt, hogy a bizottság eredményei a közgondolkodásba is átkerüljenek, tehát mi egyrészt a kölcsönös történettudományos kutatást, vegyes bizottságok működését és a kommunikációt szeretnénk elősegíteni, másrészt viszont a médiában is fórumot kell adni ennek a témának. A Históriaiban, aminek én vagyok a főszerkesztője, már a tavalyi számban lehoztunk egy szerb-magyar vegyes számot, és én már ott megírtam ezt a programot. A mi törekvéseinket természetesen egyeztetettük a vajdasági magyarság vezetőivel is – magyarázta Glatz.

■ **Elindítottak egy megbékélési programot is.**

– Mi 2007-ben indítottunk el egy úgynevezett megbékélési programot a Kárpát-medencében. Szlovák-magyar, osztrák-magyar, román-magyar történészekkel közösen tárgyaltuk azokat a pontokat a térség történelméből, amelyek ellentéteket hoztak 1848-tól kezdve egészen a második világháború történetéig. A Históriaiban több írás is megjelent a megbékélési program részeként, például szlovák történészek írtak a Szlovákiában lezajlott kitelepítésről, a Beneš-dekrétumról, a román történészek írtak például az Erdély-problémáról, a konfliktusokról. Ennek a folytatásaként adtuk le a szerb-magyar megbékélési programot. Nekem az a személyes véleményem, hogy ahogyan

a francia-német történelmi megbékélés feltétele volt annak, hogy az európai egységet megteremthessék, úgy a Kárpát-medencei megbékélésnek is az a feltétele, hogy a közös történelmi ellentéteket a történészek tisztázzák.

■ **Mit tud az 1944-ben elkövetett vajdasági atrocitások áldozatainak a felkutatásáról és a sírok feltárásáról?**

– Fontosnak tartom feltárásukat, de nem szeretném, ha kihagynánk azokat a területeket, ahol a magyar részről történtek túlkapások, gondolok itt az újjéleltető vérengzésekre. Mi ezt nem is tagadjuk le, ezt bevallottuk, elkészítettük a magunk Hideg napok filmjét, a magyar történészek pedig ezekről a magyar atrocitásokról minden történelemkönyvben beszélnek.

Ezért is volt feltűnő, hogy a szerb fél nem beszél a másik fél által elkövetett bűntettekről. Ilyen értelemben fontosak a sírfeltárások, az emlékművek felállításai, de ami még ennél is fontosabb, az a kutatás. Mert mindenki tudja, hogy a legkülönbözőbb számháborúk folynak arról, hogy mennyi volt a magyar áldozatok száma a második világháborús atrocitások után, és ezt a történészek között is tisztázni kell. Ennek kimondottan szakmai forráskritikai feltételei vannak – kutatás, kutatás, kutatás.

■ **Mikor kezdődhet meg a vegyes bizottság munkája?**

– Itt a két kormány között folyik egyelőre az egyezkedés, tudomásom szerint mi még hivatalosan

Megvan az összes adat az OZNA és a KNOJ tevékenységéről, így most rajtunk a sor, hogy kiválasszuk azokat a szakértőket, akik ezeket az adatokat feldolgozzák

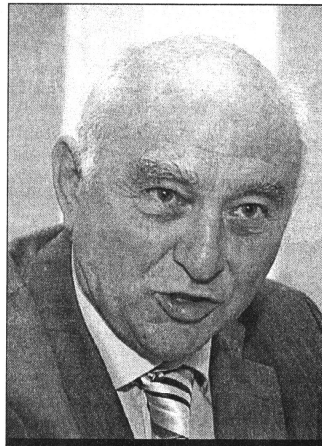

A szabadkai 44-es parcellán minden évben megemlékeznek az ártatlan áldozatokról

– nem kaptuk meg a Szerb Tudományos Akadémia bizottsági listáját. Ez persze nem akadémiai közötti akció, csak az akadémiai adják a bizottságot. Valójában itt kormányközi akcióról van szó, úgyhogy magam is várom, hogy hozzám is eljusson hivatalosan ez az akadémiai lista. Mi nagy meglepetéssel tekintettünk erre a listára, a kollégáim is, akik specializáltak, azt mondták, hogy ez egy olyan bizottság, amelyek a magyar bizottság nagyon jó partnereinek ígérkezik – mondta magyar bizottság elnöke.

Kíváncsiak voltunk, miért hallgat a vegyes bizottság szerb fele, mikor veszik fel a kapcsolatot a magyar kollégáikkal, így Belgrádba látogattunk, ahol **Dr. Vojislav Stanovčić**, a Szerb Tudományos Akadémia tagja, a vegyes bizottság szerbiai elnöke elmondta lapunknak, hogy őt májusban neveztek ki, és igencsak meglepődött azon, hogy őt választották erre a posztra.

Nagy meglepedéssel tekintettünk erre a listára, a kollégáim is, akik specializáltak, azt mondták, hogy ez egy olyan bizottság, amelyik a magyar bizottság nagyon jó partnerének ígérkezik

Dr. Glatz Ferenc

Dr. Vojislav Stanovčić

– Amikor Magyarország és Szerbia elnökei találkoztak, akkor született meg valójában az a döntés, hogy itt is alakuljon egy bizottság, amely a második világháború alatt, valamint az azt követő pár évben megtörtént atrocitásokkal foglalkozna. Mi akkor megpróbáltuk megszervezni azt, hogy ki dolgozhassa ebben a bizottságban, de nem volt könnyű dolgunk, mert ilyesmivel a Szerb Tudományos Akadémia berkeiben még senki sem foglalkozott. Azt viszont tudtuk, hogy Vajdaságban vannak olyan szakértők, akik számára ismerős ez a témakör. Én, mint említettem, nem foglalkoztam soha hasonló témákkal, ez olyan, mintha most önnök azt mondaná, hogy az inkárról tudtasson. Elkezdtem tanulmányozni a témakört, olvastam róla, ismerősöket kerestem, akik tudnának ebben segíteni. Szóval, én így kezdtem bele idén ebbe a munkába, valamikor május környékén.

■ **Készült már valamiféle kutatás, amit felhasználhatnának?**

– Jelenleg öt olyan kötet van, amelyek a Vajdaságban megtalálható összes etnikum áldozatairól tartalmaznak adatokat a második világháborús évekből. Ezek a kötetek tíz évvel ezelőtt készültek, nagy munkát fektettek elkészítésükbe.

■ **A szerb kormány részéről történt előrelépés az ügyvel kapcsolatban?**

– Nagyon fontos lépésnek tartom azt a határozatot, amellyel a szerb kormány az összes második világháború körüli történelmi adattól levette a titkosítást. Ez azt jelenti, hogy az OZNA vagy a KNOJ tevékenységei nyilvánossá váltak, ezt mind át fogjuk tanulmányozni. Meg kell, hogy mondjam, hogy nem volt könnyű dolog rávenni a kormányt erre a lépésre. Egy itteni múzeum igazgatója a közelmúltban elmondta, hogy megvan az összes adat az OZNA és a KNOJ tevékenységéről, így most rajtunk a sor, hogy kiválasszuk azokat a szakértőket, akik ezeket az adatokat feldolgozzák majd.

■ **A második világháború kissé távol van a mikortól, meddig és mit tanulmányoznak?**

– A magyar partnereinkkel pontosan meg kell, hogy állapítsuk azt, hogy melyik az a második világháború körüli időszak, amit feldolgozunk. Nem tudom még, hogy a magyar kollégáink mit ajánlanak majd, számunkra nagyon fontos lenne, hogy a második világháború kezdetétől vizsgáljuk ezt a periódust, és mondjuk 1948-cal befejeződjön a vizsgált időszak. Mert akkorra már befejeződtek a háború utáni likvidálások és a kilengések. Továbbá azt is meg kell majd állapítani, hogy milyen nyelven értekeznek a vegyes bizottság tagjai, jó lenne, ha az angol nyelvet választanánk.

■ **A vajdasági 1944-es atrocitások áldozatainak a száma meglehetősen eltérő, a becslést számok 5000-tól 40 000-ig terjednek.**

– Azok az adatok, amelyeket Vajdaságban összeírtak, és amelyek névvel és címmel rendelkeznek, valamint több mint 5000 elűnt személyről szólnak. Feltételezem, hogy a magyar félnek is megvannak a saját adatai, és ha sor kerül az együttes munkára, akkor majd egyeztetünk.

■ **Mit tud a titkos temetők feltárásáról?**

– A titkos temetők feltárására alakult egy bizottság, ők jelenleg is dolgoznak, a legnagyobb gond itt az az, van, hogy ez nagyon sok pénzbe kerül. Mert biztos, hogy még élnek olyan emberek, akik tudják, hogy hol helyezkednek el ezek a temetők, de ezek feltárására csak akkor van szükség, ha DNS-vizsgálatokra is sor kerülhet, ami viszont pénzbe

kerül. Így megtudhatnánk pontosan, hogy kik lettek eltemetve. Szerbiában 3-4 helyen folynak ilyen ásatások, Belgrádra még nem került sor, habár itt állítólag sok titkos temető van, Vajdaságban pedig állítólag jóval kezdik a feltárásokat.

■ **Mi a helyzet a kollektív bünyösséggel? A szabályai, csúrgói és moszori magyarok ennek értelmében még mindig nem térhetnek vissza egykori lakhelyükre, ahonnan el lettek űzve?**

– Ezzel mi nem foglalkozunk, és nem is tudnánk hozzászólni ehhez a témához.

■ **Mit tud az egyházi keresztlevéléről, az állam visszaadja őket?**

– Az egyházi keresztleveleket 1944-ben az állami hatalom elvette az egyházaktól, de úgy látszik, hogy meggyújtatták őket, és valahol az archívumokban vannak. Úgy hallottam, igaz, olyan személytől, aki nem igazán kompetens ebben a témakörben, hogy egyes egyházaknak már visszaadták őket, de állítólag folyamatosan van az összes keresztlevél visszaszolgáltatása. Ez nagyon fontos lépés, mert így megtudhatnánk azt, milyen volt az akkori lakosság összetétele Vajdaság területén, így láthatnánk azt is, hogy kinek és hol vészett nyoma.

■ **Mit történik akkor, ha – tegyük fel – Vajdaságban rátalálnak egy titkos temetőre?**

– Azt megérhetem, hogy mindannyian maximális objektivitásra törekszünk majd, nyilvánosságra kell hozni azoknak a nevét is, akik elkövettek ezeket a gaztetteket, és természetesen az áldozatok nevéit is. Az áldozatok ezután vagy rehabilitáljuk, vagy valami más megoldást találunk, ez még nincs eldöntve. De fontos, hogy a családok tudják azt, hogy mi történt szeretteikkel, és hol nyugszanak. Az együttes munka végén nagy jelentőséggel bírna az, ha az adatokat közösen hoznánk nyilvánosságra. Rendkívül fontos a történelemnek ez a részét lezárni, hogy végre tehermentesíthessünk az új generációk ezektől a régi sebektől, és hogy új fejezetet nyissunk a két ország és a két nemzet együttműködésében – mondta vegyes bizottság szerbiai elnöke.

A hét folyamán sor került a Szerb Tudományos Akadémia ülésére is, amelyen döntés született arról, hogy a legrövidebb időn belül felveszik a kapcsolatot a Magyar Tudományos Akadémiával, így remélhetőleg nemsoha megkezdődhet a vegyes bizottság munkája a gyakorlatban is.

■ HALÁSZ Gyula